

POSTANOWIENIE

Dnia 4 listopada 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jacek Grela (przewodniczący)
SSN Mariusz Łodko (sprawozdawca)
SSN Tomasz Szanciło

w sprawie z powództwa E.M. i L.M.

przeciwko A.M.

o zapłatę kwoty 75.000,00 zł (V GC 231/14)

połączonej ze sprawą z powództwa E.M. i L.M.

przeciwko A.M.

o zapłatę kwoty 75.000,00 zł (V GC 581/14)

połączonej ze sprawą z powództwa E.M. i L.M.

przeciwko A.M.

o zapłatę kwoty 48.231,14 zł (V GC 644/14)

połączonej ze sprawą z powództwa E.M. i L.M.

przeciwko A.M.

o zapłatę kwoty 75.000,00 zł (V GC 71/15)

połączonej ze sprawą z powództwa E.M. i L.M.

przeciwko A.M.

o zapłatę kwoty 75.000,00 zł (V GC 431/15)

połączonej ze sprawą z powództwa E.M. i L.M.

przeciwko A.M.

o zapłatę kwoty 75.000,00 zł (V GC 575/15)

połączonej ze sprawą z powództwa E.M. i L.M.

przeciwko A.M.

o zapłatę kwoty 39.048,44 zł (V GC 577/15)

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym

w Izbie Cywilnej w dniu 4 listopada 2021 r.,
zażalenia pozwanego na wyrok Sądu Okręgowego w Szczecinie
z dnia 18 czerwca 2020 r., sygn. akt VIII Ga 884/19,

**uchyla zaskarżony wyrok i pozostawia rozstrzygnięcie o
kosztach postępowania zażaleniowego w orzeczeniu kończącym
postępowanie w sprawie.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 21 sierpnia 2018 r. Sąd Rejonowy w Koszalinie oddalił powództwo E.M. i L.M. przeciwko A.M. o zapłatę w siedmiu połączonych sprawach i orzekł o kosztach procesu. Mimo złożenia przez powodów wniosku o sporządzenie uzasadnienia i doręczenie odpisu wyroku z uzasadnieniem, uzasadnienie wyroku nie zostało sporządzone.

Na skutek wniesionej przez powodów apelacji, wyrokiem z 18 czerwca 2020 r., Sąd Okręgowy w Szczecinie uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania apelacyjnego. W ocenie Sądu Okręgowego, brak uzasadnienia wyroku Sądu I instancji uniemożliwia dokonanie kontroli instancyjnej i uzasadnia uchylenie wyroku do ponownego rozpoznania, na podstawie art. 386 § 4 k.p.c. – nie ma bowiem możliwości dokonania oceny podstawowych ustaleń faktycznych w sprawie oraz zastosowanych przepisów prawa materialnego, co uzasadnia ponowne rozpoznanie sprawy, w celu weryfikacji twierdzeń stron. Wnioski takich ustaleń oraz dokonanej na ich podstawie oceny prawnej dochodzonych roszczeń powinny znaleźć odzwierciedlenie w pisemnym uzasadnieniu wyroku.

Zażalenie od wyroku Sądu Okręgowego wniósł pozwany, zarzucając naruszenie art. 386 § 4 k.p.c. i art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z § 119 ust. 2 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 18 czerwca 2019 r. - Regulamin

urzędowania sądów powszechnych (Dz.U. z 2019 r., poz. 1141 – dalej także „Regulamin”).

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zakresem kognicji Sądu Najwyższego w postępowaniu zażaleniowym prowadzonym na podstawie art. 394¹ § 1¹ k.p.c. objęta jest wyłącznie ocena, czy wystąpiły wskazane przez sąd II instancji przesłanki wydania orzeczenia kasatoryjnego, którymi są: nieważność postępowania przed sądem I instancji, nierozpoznanie przez ten sąd istoty sprawy oraz sytuacja, gdy wydanie wyroku przez sąd II instancji wymagałoby przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości. Zażalenie przewidziane w art. 394¹ § 1¹ k.p.c. jest skierowane wyłącznie przeciwko uchyleniu wyroku i przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania. Ocenie Sądu Najwyższego może być zatem poddany jedynie ewentualny błąd sądu odwoławczego przy kwalifikowaniu określonej sytuacji procesowej, jako odpowiadającej powołanej podstawie kasatoryjnego rozstrzygnięcia (zob. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego: z 12 grudnia 2013 r., V CZ 75/13; z 7 listopada 2012 r., IV CZ 147/12; z 16 maja 2013 r., IV CZ 31/13 i z 21 czerwca 2013 r., I CZ 48/13).

Oceny, czy sąd I instancji rozpoznał istotę sprawy, dokonuje się po przeanalizowaniu żądań pozwu i przepisów prawa materialnego stanowiących podstawę rozstrzygnięcia. W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się jednolicie, że nierozpoznanie istoty sprawy jest kwalifikowane jako wadliwość rozstrzygnięcia, polegająca na wydaniu przez sąd I instancji orzeczenia, które nie odnosi się do tego, co było przedmiotem sprawy, bądź na zaniechaniu zbadania przez ten sąd materialnej podstawy żądania albo oceny merytorycznych zarzutów strony przy bezpodstawnym przyjęciu, że istnieje przesłanka materialnoprawna lub procesowa unicestwiająca roszczenie (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 23 września 1998 r., II CKN 897/97; wyroki Sądu Najwyższego: z 12 lutego 2002 r., I CKN 486/00; z 12 listopada 2007 r., I PK 140/07).

W poglądach judykatury Sądu Najwyższego przyjmuje się również, że nierozpoznanie istoty sprawy może zachodzić wówczas, gdy uzasadnienie wyroku

sądu I instancji jest dotknięte takimi brakami, że nie można odtworzyć toku rozumowania sądu, które doprowadziło do określonego rozstrzygnięcia czy brak przeprowadzenia analizy prawnej, której potrzebę dostrzegł sąd II instancji przy rozpoznawaniu apelacji (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 22 kwietnia 1999 r., II UKN 589/98). Uchybienia muszą więc być kardynalne, o wyjątkowym nasileniu. Jeżeli uzasadnienie orzeczenia sądu rejonowego nie spełnia wymagań wskazanych w art. 328 § 2 k.p.c. (w brzmieniu obowiązującym przed 7 listopada 2019 r.), oraz gdy w braku podstawy faktycznej przyczyny rozstrzygnięcia w ogóle nie poddaje się weryfikacji, w tym co do prawidłowości subsumcji – tak daleko idące wady uzasadnienia wyjątkowo należy zakwalifikować jako nierozpoznanie istoty sprawy uzasadniające uchylenie orzeczenia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 7 listopada 2014 r., IV CZ 82/14).

Dopuszczalność przyjęcia skutku w postaci nierozpoznania istoty sprawy z uwagi na wady konstrukcyjne uzasadnienia wyroku sądu I instancji nie pozostaje w sprzeczności z wnioskami wynikającymi z uchwały Sądu Najwyższego z 9 lutego 2000 r. (III CZP 38/99), w której przyjęto, że nieusuwalny brak uzasadnienia wyroku nie stanowi przeszkody do rozpoznania sprawy na skutek apelacji wniesionej od tego wyroku. Podejmując tę uchwałę, skład Sądu Najwyższego orzekał o sytuacji, gdy zaskarżony wyrok nie zawierał uzasadnienia, pomimo zgłoszenia przez stronę odpowiedniego wniosku. Dochodząc do konkluzji, Sąd Najwyższy przyjął, że w takim wypadku sąd II instancji nie może powstrzymać się od rozpoznania sprawy na skutek apelacji, aczkolwiek brak uzasadnienia niewątpliwie rodzi określone trudności w przeprowadzeniu kontroli instancyjnej. Dopuszczył możliwość poddania kontroli postępowania pierwszoinstancyjnego i przyjętego rozstrzygnięcia na podstawie materiału dotychczas zebranego oraz oceny podjętych w toku procesu czynności, co nie oznacza, że w uzasadnionych wypadkach nie można wydać orzeczenia kasatoryjnego. Uchwała została podjęta na skutek pytania zmierzającego do tego, czy w ogóle należy rozpoznawać sprawę w postępowaniu odwoławczym w przypadku obiektywnej przeszkody, czy też wręcz odmowy sporządzenia przez sędziego uzasadnienia wyroku sądu I instancji oraz czy mimo

powyższego braku istnieją podstawy do rozpoznania apelacji strony przez sąd odwoławczy i czy brak ten nie prowadzi do nieważności postępowania.

Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym zażalenie podzielił wyżej przedstawiony pogląd dopuszczający wydanie wyroku kasatoryjnego z powodu kwalifikowanej wady uzasadnienia wyroku sądu I instancji, w szczególności, gdy uzasadnienie nie spełnia wymagań wskazanych w art. 328 § 2 k.p.c. (w brzmieniu obowiązującym przed 7 listopada 2019 r.) i gdy w braku podstawy faktycznej i prawnej rozstrzygnięcia w ogóle nie poddaje się weryfikacji. Nie oznacza to jednak, że zaskarżone rozstrzygnięcie Sądu II instancji jest prawidłowe. Zwrócić bowiem uwagę należy, że podstawą do przedstawienia akt sprawy Sądowi II instancji było zarządzenie Przewodniczącego Wydziału, który oparł się na informacji o długotrwałej chorobie sędziego referenta, który orzekał jednoosobowo w I instancji oraz uchwale Kolegium tego sądu. Treść powołanej uchwały Kolegium nie została ujawniona w zarządzeniu, jak też nie został dołączony do akt jej odpis czy wyciąg, pozwalający na zapoznanie się z jej treścią (k. 978). Powołany przez skarżącego przepis Regulaminu stanowi, że w razie, gdy sporządzenie pisemnego uzasadnienia orzeczenia przez przewodniczącego posiedzenia lub rozprawy lub sędziego sprawozdawcę nie jest możliwe lub napotyka przeszkody, których czasu trwania nie można przewidzieć, na zarządzenie przewodniczącego wydziału uzasadnienie sporządza inny sędzia, asesor sądowy lub ławnik, który brał udział w wydaniu orzeczenia. Jeżeli sporządzenie pisemnego uzasadnienia jest niemożliwe, przewodniczący wydziału czyni o tym wzmiankę w aktach sprawy (aktualne brzmienie § 119 ust. 2 Rozporządzenia, który w poprzednio obowiązującym akcie prawnym miał taką samą treść, przyporządkowaną do innej jednostki redakcyjnej Rozporządzenia). Dopiero zatem stan niemożliwości sporządzenia uzasadnienia pozwala na uczynienie wzmianki w aktach sprawy, którą to sytuację należy rozpatrywać w kategoriach, gdy stan ten ma charakter trwały i zupełny. Długotrwała choroba sędziego, do której przebiegu w ogóle nie odniósł się Sąd II instancji, nie stanowi podstawy do uznania, że w rozpoznawanej sprawie takie uzasadnienie nie mogło być sporządzone przed wydaniem wyroku kasatoryjnego. Takich informacji nie ma zarówno w treści uzasadnienia wyroku Sądu II instancji, jak też nie można ich stwierdzić na podstawie analizy akt sprawy. Sąd II instancji orzekał po upływie

roku od przekazania akt sprawy z apelacją, a czas, jaki upłynął pomiędzy wydaniem wyroku w I instancji a rozpoznaniem sprawy w II instancji, pozwalał na zweryfikowanie, czy faktycznie sporządzenie pisemnego uzasadnienia było niemożliwe.

Dodatkowo zwrócić uwagę należy, że na zarządzeniu do wylosowania składu do rozpoznania sprawy celem jej ponownego rozpoznania i na liście sędziów objętych losowaniem wymienione jest nazwisko sędziego, który wydał wyrok w I instancji (k. 1218), co sugeruje, że nie mamy do czynienia ze stanem niemożliwości sporządzenia uzasadnienia w powyższym rozumieniu.

Biorąc pod uwagę powyższe okoliczności, uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania było rozstrzygnięciem co najmniej przedwczesnym, co uzasadnia uwzględnienie zażalenia.

Z tych względów, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c. i art. 108 § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji

as]

ke